

KEHITYSPOLIITTISEN TOIMIKUNNAN MATKARAPORTTI TANSANIA 29.10. – 5.11.2016

KPT:n delegaatio vieraili Tansaniassa puheenjohtaja Aila Paloniemen johdolla (29.10. – 5.11.2016). Matkan tarkoituksena oli perehtyä Tansanian viimeaikaiseen poliittiseen ja taloudelliseen kehitykseen, sekä Suomen tekemään kehitysyhteistyöhön. Matkan aikana käsitelimme mm. Presidentti John P. Magufulin politiikkaa ja hallintoreformeja, naisten asemaa ja kansalaisyhteiskunnan tilaa sekä yksityissektorin näkymiä eri tapaamisissa. Lisäksi pohdimme Suomen kehitysyhteistyön ja politiikan roolia Tansaniassa osana kansainvälistä yhteisöä. Vierailimme myös Suomen tukemissa (metsä-, peruna- ja innovaatio)hankkeissa Tansanian eteläisillä yläkõalueilla. Raportti on tiivistys eri tapaamisten ja taustamateriaalin kautta syntyneistä päähavainnoista. Raportti sisältää myös niihin liittyviä suosituksia kehityspoliittikan johdolle.

Osallistujat: Delegaation pj., KPT:n pj. Aila Paloniemi (Kesk), KPT:n varapj. Hanna Sarkkinen (Vas), Anders Adlercreutz (Rkp), Antero Laukkannen (Kd), Julia Ojanen (UM ohjelmatukijärjestöt/Plan International Suomi) ja Marikki Stocchetti (KPT:n pääsihteeri)

Ohjelman sisältö:

- Tapaamiset Tansanian hallinnon kanssa: Terveysministeriö (*Ministry of Health, Community Development, Gender, Elderly and Children/Permanent Secretary Mr. Mpoki M. Ulisubisya*) Teemana: Kestävä kehitys, erityisesti sukupuolten välinen tasa-arvo, eriarvoisuus ja väestökehitys. Presidentin kabinetti (*Minister of State in the President's Office, Hon. Ms. Angellah Kairuki & staff*) Teemana: Hyvä hallinto ja poliittiset reformit, Luonnonvara- ja turismiministeriö sekä Tansanian metsäpalvelukeskus (*Ministry of Natural Resources and Tourism and Tanzania Forest Service Agency, Deputy Permanent Secretary, Eng. Angelina E.A. Madate & staff*). Teemana Tansanian metsähallinto ja yhteistyö Suomen kanssa ml. yksityismetsähanke, metsien arvoketjujen kehittämisohjelma ja "Äiti metsä" Mama Misitu Campaign. Pj. Aila Paloniemen ja suurlähettilään tapaaminen Njombe aluekomissaarin kanssa (*Hon. Dr. Rehema Nchimbi, Regional Commissioner of Njombe*)
- Kansalaisyhteiskunnan toimijatapaamiset: Tanzanian Civil Society Roundtable yhteistyössä KEPAn ja Policy Forumin sekä Suomen paikallisen yhteistyön kumppaneiden kanssa. Teemana: Tansanian hallinnon reformit, politiikan ja kansalaisyhteiskunnan tila järjestöjen näkökulmasta. *Puheenjohtajana Masud Hossain (KEPA), mukana mm. Semkae Kilonzo (Policy Forum), Kajubi D. Mukajanga (Media Council of Tanzania), Rebecca Muna (Forum CC), Human rights defenders coalition - edustajia ja Prof. Juhani Koponen (HY/Dar es Salaamin yliopisto).* Plan International Tanzania (*illallistapaaminen maajohtajan kanssa Julia Ojanen, Anders Adlercreutz ja Marikki Stocchetti*)
- Muut kansainväliset toimijat Tansaniassa: Kansainvälisten toimijoiden työlounas Teemana Tansanian poliittinen tilanne ja hallinto. *Mukana mm. Peter Linner (Adviser for UN Resident*

Coordinator, Maria Karadenizli (UN Women), Catie Lott (Democracy and Governance Office Director/USAID. EU delegaatio (Mr. Roeland van de Geer, Head of the Delegation + Trade policy staff), Teemana: EU:n näkemys Tansanian kehityksestä sekä kauppasuhteiden suunnasta.

- Yksityissektorin toimijat: Työlounas edustustossa. Teemana yksityissektorin tila ja kehitys Tansaniassa. Mukana mm. seuraavien tahojen edustajia *SIDO, Tanzanian National Business Council, Tanzania Investment Centre, Jamii Power.*
- Tutustumiskäynnit Suomen kehitysyhteistyö- ja yksityissektorinkehittämishankkeisiin:
 - *Potato Project (Perunamestarit, Luonnosta oy, (- Finnparthershipin tuella toteutettu hanke)/ Agricultural Research Institute – Uyole,*
 - *Iboya village, Metsänhoitoyhdistyksen ja kyläläisten tapaamisia, tutustumista kylämetsätalouteen, maankäyttösuunnitelmiin ja puuplantaaseille*
 - *Green Resources / Sao Hill Industries, Njombe (- Finnfundin pääomittama hanke)*
 - *Information Society and ICT Sector Development Project in Tanzania (TANZICT)*
 - *Uongozi-Institute of African Leadership for Sustainable Development*

1. Tansania haasteiden ja uudistusten keskellä

Kehityshaasteiden mittasuhteet

Tansania oppikirjaesimerkki siitä, että "kehitys" on usein ristiriitainen ja monisyinen muutosprosessi. Tansanian yhteiskunnan vakaus, eri etnisten ryhmien sekä uskontojen välinen rinnakkainelo ovat asioita, joiden merkitystä ei ole syytä vähätellä. Poliittinen tahtotila ja kansalaisten usko tulevaisuuteen ovat myös kaiken muutoksen edellytyksiä. Viime vuosikymmenellä Tansania on parantanut asemiaan mm. äitiyskuolleisuuden vähentymisen, tyttöjen koulunkäynnin (lähes 85–90%) ja naisten poliittisen osallistumisen osalta. Edistysaskelia varjostaa kuitenkin nykyisten ja tulevien kehityshaasteiden mittasuhteet ja niiden moninaisuus. Lähes puolet yli 54 miljoonaisesta väestöstä elää edelleen köyhyysrajan tuntumassa. Nuorten ikäluokkien osuus on nyt ennätysuuri. Väestönkasvu on hälyttävän voimakasta jopa maailmanlaajuisessa vertailussa ja se tulee jatkumaan seuraavina vuosikymmeninä. YK:n arvioiden mukaan väestö kaksinkertaistuu nykyvauhdilla vuoteen 2050 mennessä. Valtaosa, n. 80 prosenttia tansanialaisista elää yhä maaseudulla, joissa matalatuottoinen maatalous ei takaa riittävää elinkeinoa. UNICEFin arvion mukaan 42 % lapsista kärsii aliravitsemuksesta johtuvista kehitysviivästyistä. Aikuisten keskuudessa kehitysviivästyvät ovat jopa tätäkin yleisempiä. Tansanian energiantuotanto perustuu metsätalouteen, jonka kulutus ylittää jo nyt metsän kasvun yli viidenneksellä. Sähköä on käytettävissä vain vajaalla 15 prosentilla väestöstä. Valtaosa taloudellisesta toiminnasta (n.65 %) kuuluu ns. epävirallisen sektorin piiriin. Tansania on myös merkittävä pakolaisten vastaanottajamaa (Burundi ja Kongo DRC), joka on tässä suhteessa hyvin riippuvainen kansainvälisen

yhteisön tuesta. Tansanian saama tuki on jo nykyisessä tilanteessa täysin riittämätön, mikä saattaa johtaa kaaokseen suurimmilla pakolaisleireillä ja jännitteiden lisääntymiseen lähialueilla.

- On selvää, että yhtälön ratkaisemiseksi Tansania tarvitsee kiireellisesti oman resurssipohjansa (ml. luonnonvarat) entistä vastuullisempaa ja laaja-alaista hyödyntämistä, hyvää hallintoa ja demokratiaa, naisten ja lasten aseman vahvistamista sekä kehitystavoitteita tukevaa kansainvälistä kauppaa, investointeja, monialaista yritys yhteistyötä sekä kehitys- ja humanitaarista apua.
- Suomen tulee pystyä myös jatkossa vaikuttaminen aktiivisesti näillä yhteistyöaloilla.

Magufulin alkukauden politiikka ja ristiriitaiset uudistusprosessit

Hallinnolliset uudistukset, korruption kitkeminen, verotus ja luonnonvara- ja energiapolitiikka ovat vuonna 2015 valtaan tulleen presidentti John P. Magufulin valtakauden (2015-) lippulaivoja. Magufulin ja presidentti Nyereren historialla ratsastavalla valtapuolue CCM:n poliittinen ohjelma on nostattanut valtaisia odotuksia kansalaisten joukossa. Kansainvälinen yhteisö suhtautuu Magufulin kansallista itsemääräämisoikeutta korostavaan hallintoon varautuneemmin.

Magufulin agenda keskittyy kestävän kehityksen kannalta moneen keskeiseen kysymykseen. Tapa, jolla uudistuspolitiikkaa ajetaan, on kuitenkin ongelmallinen. Presidentti on määritellyt korruption vastaisen työn ensisijaiseksi tehtäväksi, jonka seurauksena satoja valtion virkamiehiä hallinnosta, verovirastosta, keskuspankista, valtion yhtiöiden johdosta ja satamasta on pantu pois viroistaan. Oikeuslaitoksen (ml. tuomioistuimet, syyttäjänvirasto) heikkouden vuoksi kaikkia ei pystytä asettamaan vastuuseen. Tietoisuus korruption haitoista ja sen mittasuhteista on tuotu näyttävästi myös julkisuuteen ison luokan korruptiotapausten kautta, jonka osapuolina on sekä kansallisen että kansainvälisen talouseliitin jäseniä. Toisaalta korruption vastainen työ voi toimia keinona päästä eroon poliittisesti hankalista vastustajista, koska prosesseja ei viedä loppuun. Tansanian parlamentin ja valtion tilitarkastusviraston rooli tilivelvollisuuden ja avoimuuden lisäämisessä on vahvistunut, mutta käytännössä parlamentti on pitkälti valtapuolueen kontrollissa. Hallinto opastaa ja kannustaa kansalaisia tuomaan väärinkäytöksiä julki, mutta tapaukset käsitellään "valtion suojeluksessa." Kansalaisyhteiskunnan edustajat kertoivat, että hallituksen ns. "whistleblower"-politiikan anonymiteetti ei käytännössä toteudu, eivätkä korruptiotapausten ilmiantajat saa riittävää suojaa. Kun aktivistit ovat jakaneet sosiaalisessa mediassa korruption liittyvää tietoa anonymisti, ovat viranomaiset vaatineet henkilöiden identiteetin selvittämistä ja IP-osoitteiden julkituontia. Toisaalta pelon ilmapiiriä lisää myös se, ettei virhe- tai väärinkäytösepäilyillä itsellään ole käytännössä oikeusturvaa. Toisaalta Magufulin uudistukset ovat konkretisoituneet esimerkiksi julkisten palveluiden parempana saatavuutena.

Tapaamisissa kuulumme presidentin kabinetin näkemyksiä "*Fighting corruption through action*" -teemaan. Keskusteluissa korostui jo olemassa olevien instituutioiden talous- ja henkilöstöresurssien

vahvistaminen, avoimuuden lisääminen sekä koulutus, oikeusasiamiehen toimiston perustaminen, ennakkotapausten ja aktiivisten kansalaisten tietoisuus ja rooli sekä korruption vastaisen työn kohdentaminen kriittisille sektoreille kuten luonnonvarahallinta, siirtohinnoittelu, tulli (valvonta, läpinäkyvyys, tullausprosessien seuranta erityisesti satamissa), poliisi, satamahallinto, julkiset palvelut, verotus ja julkiset hankinnat ja taloushallinto- ja tilintarkastus. Parlamentin valvontarooli nähtiin tärkeänä. KPT:n puolelta muistutettiin, että myös parlamentaarikoiden itsensä tulisi olla valvonnan piirissä.

- Korruption vastainen työ tulisi linkittää laajempaan hyvän hallinnon, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteiden yhteyteen.
- Tarvitaan vertaistahon politiikkaesimerkkejä sekä monitoimijayhteistyötä ja kannustimia.

Tasa-arvo Tansanian kehityksessä

Tansania on virallisesti tunnustanut, että sukupuolten epätasa-arvo on suuri este maan taloudelliselle ja poliittiselle kehitykselle. Tansanian perustuslaissa kaikki ihmiset määritellään tasa-arvoisiksi. Perustuslain valossa ja Tansanian allekirjoittamien kansainvälisten sitoumusten valossa (esim. YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus, CEDAW) naisilla on mm. yhtäläinen maanomistusoikeus. Sen sijaan tansanialaisessa lainsäädännössä on yhä monia vakavia epätasa-arvoa ylläpitäviä ristiriitaisuuksia, kuten naisia syrjivä perintöoikeus. Lisäksi lakeja toimeenpannaan puutteellisesti. Arkielämää säätelevä tapaoikeus (*customary law*) heikentää myös merkittävästi naisten asemaa ja oikeusturvaa. Tapaoikeus, sosiaaliset normit, asenteet sekä uskomukset leimaavat kaikkein haavoittuvimpien ryhmien elämää (vammaiset, seksuaalivähemmistöt tai albiinot).

Naisten poliittinen osallistuminen näyttää vaalitulosten valossa lupaavalta. Tansanian vuonna 2015 valitussa parlamentissa naisilla on reilusti yli kolmannes paikoista. Samoin Magufulin ministereistä noin neljännes on naisia. Myös varapresidentti on ensimmäistä kertaa nainen. Naisten menestys parlamenttivaaleissa, johtuu kuitenkin kiintiökäytännöstä, joka takasi naisille viime vaaleissa kaikkiaan 113 paikkaa. Vain 25 naiskansanedustajista valittiin kiintiön ulkopuolelta. Kiintiöön kuuluvat edustajat eivät voi toimia esimerkiksi valiokuntien puheenjohtajina. Myös kiintiöedustajien ja suoraan vaaleissa valittujen edustajien välillä esiintyy esimerkiksi suosimissyttöksiin liittyviä skismoja, mikä vaikeuttaa parlamentin työskentelyä.

Naisten aseman ja oikeuksien edistämisestä vastaa ministeriö, jonka mandaattiin kuuluu myös yhteisöjen kehittäminen, lapset ja vanhuksat. Tapaamisten perusteella tasa-arvokysymykset ml. myös seksuaali- ja lisääntymisterveys sekä ravitsemus tiedostetaan hyvin ministeriötasolla. Ne linkittyvät myös Tansanian kansalliseen kehitysstrategiaan ja kestäväen kehityksen toimeenpanoon. Uuden hallinnon toimiin kuuluu mm. lapsiavioliittojen kieltäminen lailla, ehkäisytaatuuden ja rokotosohjelmien kattavuuden parantaminen, maksuttoman terveydenhoidon tarjoaminen vanhuksille ja paikallistason terveydenhuollon kehittäminen (ml. ilmaiset neuvontapalvelut ja peruslääkkeet

kaikille). Myös ilmainen peruskoulutus on tärkeä uudistus. Haasteena on palvelujen laatu ja kattavuus erityisesti maaseudulla ("valtion palvelut eivät ulotu kaikkialle, siksi myös kansalaisjärjestöjä tarvitaan") sekä puutteelliset tietojärjestelmät ja resurssit. Väestönkasvukysymys tiedostetaan, mutta siihen suhtaudutaan hyvin ristiriitaisesti myös valtiojohdon suunnalta.

- Naisten aseman parantaminen oikeusperusteisesti on kestävin tie väestökasvun hillitsemiseen ja köyhyyden vähentämiseen.
- Suomen tulee kiinnittää huomiota naisten yhteiskunnallisten ja taloudellisten oikeuksien vahvistamiseen myös yksityissektorin kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Kansalaisyhteiskunnan tila kaventuu

Useiden arvioiden ja tapaamiemme kansalaisyhteiskunnan toimijoiden mukaan kansalaisyhteiskunnan liikkumatila ja median vapaus on kaventunut Magufulin hallinnon myötä. Hallitus näkee kansalaisjärjestöillä tärkeän palvelutarjoajan rooliin, mutta poliittiseen vaikuttamistyöhön suhtautuminen on hyvin ongelmallista. Erityisesti seksuaalivähemmistöjen oikeuksia ajavat sekä HIV/AIDS- valistustyötä tekevät järjestöt ovat joutuneet entistä ahtaammalle. Myös maa- ja metsätalouden toinen erittäin sensitiivinen kysymys, jonka äärellä toimivia järjestöjä tarkkaillaan. Myös oppositioon kytkeytyvien järjestöjen tilanne huononi jo vaalien alla. Myös kokoontumis- ja ilmaisunvapautta (mm. sosiaalisessa mediassa) on häiritty. Järjestöjen toimistoihin on tehty ratsioita ja takavarikkoja, sähköpostitilejä on suljettu jne. Ymmärrettävästi julkisten varojen käytön valvontaa vaativat järjestöt ovat myös valvonnan kohteena. Perustuslakiuudistuksen sekä kyberrikollisuus- ja tilastolainsäätämiseen liittyvät prosessit ovat tiukentaneet tilannetta entisestään. Myös mediaa ohjaava lainsäädäntö on ristiriitaista. Esimerkiksi hallituksen linjan vastaista "väärää tietoa" antavia toimijoita voidaan rangaista. Lakiuudistuksia pyritään viemään läpi ilman konsultaatiota "fast track" – menettelyillä. Toisaalta hyvän hallinnon ja korruption vastainen työ sekä verotus ovat myös yhteisiä päämääriä, mutta luontevia yhteistyökanavia on vaikea löytää. Järjestöjen huolenaiheena on myös presidentin teollisuusstrategia ja siihen liittyvät luonnonvaralinjaukset. ("Coalpower"!).

Ammattiyhdistysliikkeen rooli on entistä näkymättömämpi.

- Kansainvälinen verkostoituminen, yhteistyö- ja taloudellinen tuki on kriittisen kansalaisyhteiskunnan elinehto. Kansalaisyhteiskunnan rooli sosiaalisen edistyksen eteenpäin viejänä ja yhteiskunnallisen uudistumisen moottorina on vaarassa, kun kansalaisvapauksia rajoitetaan.
- Suomen tulisi tunnustaa kansalaisjärjestöjen työn kehityspoliittinen merkitys ja tehdä yhteistyötä entistä systemaattisemmin.

2. Kysymyksenmerkkejä kansainvälisten toimijoiden ja Tansanian välisissä suhteissa

Luopuminen budjettituesta on tulehduttanut Tansanian hallinnon ja kansainvälisen avunantajayhteisön suhteita. Vaikka kehitysyhteistyö- ja apu eivät yksin riitä vastaamaan Tansanian kehityshaasteisiin, se on käytännössä ollut merkittävä poliittisen vaikuttamisen kanava ja avain laajempaan yhteistyöhön. Useimmat avunantajatahot kertoivat Magufulin kansallista itsemääräämisoikeutta korostavan politiikan näkyvän selvästi myös suhtautumisessa kansainvälisiin kehitysrahoittajiin. Tapaamisia on vaikea saada, dialogi on hiljentynyt ja kaventunut. Edellä kuvatut hallituksen toimet ovat huolestuttaneet useita avunantajatahoja. Samalla kansainvälisen yhteisön vaikutusvalta Tansanian politiikkaan on selkeästi pudonnut ja toimijoiden keskinäinen koordinaatio on heikentynyt. Hallintoreformiagendalla on kuitenkin teemoja, joissa kapasiteettivaje ja yhteistyötarve on merkittävä. Näitä ovat esimerkiksi julkisten hankintojen läpinäkyvyys, tilintarkastuskäytäntö, tietojärjestelmät ja verohallinnon johdon vahvistaminen (USAID), aluehallinnon kapasitointi sekä kokonaisvaltaisen veropolitiikan puuttuminen (CSO-näkemyks). Vastaavasti yksityissektorin toimijat kaipaavat erityisesti veropolitiikan ennustettavuutta.

Tilanne on hankala erityisesti EU:n kannalta, jonka kehitysyhteistyön lisäksi keskeisin vaikuttamisen väylä on ollut "ns. poliittiset dialogi -käytännöt" EU:n ja Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren (AKT)-maiden välisen Cotonoun kumppanuussopimuksen mukaisesti. Ns. Article 10 –dialogin tavoitteena on keskustella ihmisoikeuksista siten, että myös kansalaisyhteiskunnan edustajat osallistuvat dialogiin. Tansanian osalta ihmisoikeuskysymykset sekä perustuslaki, media, kyberturvallisuuden liittyvät lainsäädäntökysymykset olisivat juuri sellaisia kysymyksiä, joita EU olisi halunnut nostaa esille näissä dialogeissa. Myös Sansibarin osalta mitätöity vaalitulokset ja sen seuraukset hiertävät EU-delegaation ja Tansanian poliittisia suhteita. Lisäksi Tansania on uhitellut eroavansa kansainvälisestä rikostuomioistuimesta, ICC:stä. EU:n toiveesta huolimatta Tansanian hallitus ei ole ollut halukas ryhtymään dialogiin näihin liittyen. Periaatteessa kieltäytyminen voisi johtaa jopa EU-avun jäädyttämiseen, mutta tämänkaltaisiin toimiin ei ole haluttu ryhtyä. Sen sijaan maaseudun kehittäminen, naisten ja lasten asema, koulutus- ja terveys ovat politiikka-aloja, joissa yhteistyö on mutkattomampaa.

Magufulin hallinnon asenne näkyy myös kauppasuhteissa ja aluepolitiikassa. Vuosikausia kestäneet neuvottelut EU-AKT maiden välisistä vapaakauppasopimuksista (*Economic Partnership Agreements, EPA*) näyttivät jo olevan loppusuoralla, kun Tansania kieltäytyi viime syksynä allekirjoittamasta alueellista, Itä-Afrikan yhteisön (*East African Community, EAC*) ja EU:n välistä sopimusta. Kaikkein vähiten kehittyneiden maiden ryhmään kuuluvana valtiona Tansania voi itse jatkaa tuontiaan EU-alueelle ilman tulleja tai kiintiöitä EU:n yksipuolisen "Kaikkea paitsi aseita" – (*Everything but Arms*) aloitteen turvin. Sen sijaan naapurimaa Kenialle vapaakauppasopimuksen kariutuminen on merkittävä kehityspoliittinen ongelma, sillä keskitulonmaaksi luokiteltuna maana sen tuonti EU-alueelle voi oleellisesti vaikeutua, kun Kenialle keskeisten tuotteiden tuontitullit nousevat. EU on selvästi haluton käyttämään aikaa yli kymmenen vuotta kestäneeseen prosessiin ja toivoo ratkaisun syntyvän EAC:n jäsenmaiden kesken. EU:n näkemys Tansanian motiiveista liittyvät Magufulin teollistamispolitiikkaan, jota vapaakauppamuotoinen ja EU-tuontia alueelle lisäävä malli ei valtiojohdon mukaan tue. Toisaalta vapaakauppasopimuksen toivotaan luovan kannustimia talouden instituutioiden ja yritysten

toimintaympäristön kehittämiseen. Ideaalimallissa se voisi säädellä myös julkisia hankintoja, palvelujen kauppaa ja kilpailupolitiikkaa. Mikäli niihin liittyvät uudistukset toteutettaisiin linjassa kehityspoliittisten tavoitteiden kanssa, voisivat ne helpottaa merkittävästi uusien investointien ja kauppasuhteiden sekä *Public Private* – kumppanuuksien solmimista. EU:n näkemyksen mukaan juuri tästä on pula.

Toimintaympäristön vakaus ja ennustettavuus on kaikki kaikessa erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille, joiden kannalta EU pitää Tansaniaa yhä haasteellisena. Magufulin hallinto rakentaa talouden tulevaisuutta luonnonrikkauksien, erityisesti kaasulöydöksiä sekä kaivannaisteollisuuden varaan, mutta tarve yksityisen sektorin yhteistyöhön ja sen kehittämiseen tunnustetaan. Pääministerin kanslian yhteydessä toimivaa *Tanzania National Business Councilia* johtaa Magufuli itse.

Luonnonvarahallinnan kannalta kansainvälisillä toimijoilla on merkittävä rooli. Esimerkiksi valtaosa kaasuvarakartoituksista on norjalaisen Statoilin käsissä. Kaivannaisteollisuuden (erityisesti kultakaivokset) maakohtaiset veroraportoinnit ovat puutteellisia ja virallisen kirjanpidon mukaan toiminta on valtaosalla yhtiöistä jatkuvasti tappiollista, mikä ei käytännössä pidä paikkaansa. Esimerkiksi KEPA on pyrkinyt selvittämään, maksavatko Tansaniassa toimivat suomalaistaustaiset yritykset veroa todellisen kannattavuutensa mukaisesti. Esimerkiksi Wärtsilän ja Nokia Solutions and Networks in sikäläisten tytäryhtiöiden tilinpäätös- ja verotietoja ei ole saatavilla Tansanian viranomaisilta, rekistereistä tai yrityksiltä itseltään.

3. Suomen kehitysyhteistyön ja -politiikan tulevaisuus Tansaniassa

Suomella on Tansaniassa hyvä maine ja pitkän, syvälle historiaan ulottuvan yhteistyön perinne. Tämä asenne kertaantui kaikissa tansanialaisten ja kansainvälisten kumppaneiden kohtaamisissa. Hyvä maine ei kuitenkaan tule kantamaan loputtomasti, jos yhteistyölle ei riitä resursseja. Budjettituen päättymisen on merkinnyt huomattavaa heikennystä Suomen asemaan kansainvälisessä yhteisössä ja Tansanian politiikassa. Kontrasti Suomen budjettitukiryhmän puheenjohtajakautteen ja nykyiseen tilanteeseen on merkittävä – ja valitettava. Suomi voi olla vaikuttava ainoastaan osana laajempaa yhteisöä, jota tulisi kasvattaa yli kehitysavunantajamaiden kohti monitoimijamalleja, joissa yhdistyisi kansalaisjärjestöjen vankka toimintakentän tunteminen, koulutusyhteistyö että yritystoimijoiden luomat mahdollisuudet.

Tansanian kehityshaasteiden ja kestäväen kehityksen näkökulmasta Suomi tekee kuitenkin yhä erittäin arvokasta kehitysyhteistyötä liian pienin taloudellisin ja henkilöresurssein. Suomalaisten toimijoiden tilanne konkretisoi kehitysyhteistyön leikkausten negatiivisia seurauksia. Suomen kahdenvälisen yhteistyön rahoitus väheni äkillisesti puoleen (26 miljoonasta 13 miljoonaan vuositasolla). Vertailun vuoksi Ruotsin vuosibudjetti Tansaniassa on noin 150 miljoonaa, vastaavasti yksin Plan Internationalin Tansanian maaohjelma ylittää reilusti koko Suomen kahdenvälisen tuen, ollen n. 17 miljoonaa. Pohjoismainen yhteistyö tulee olemaan Suomelle jatkossa entistä tärkeämpää. Tosin valtava resurssiepätasapaino Suomen ja muiden toimijoiden välillä tuo siihen merkittävän lisähaasteen.

Julkisen talouden reformien tuki, erityisesti talousjärjestelmän kehittäminen ja tilivelvollisuus ovat erittäin tärkeitä teemoja ja niiden linkittäminen laajemmin hyvän hallinnon ja oikeusvaltioperiaatteisiin

on Tansanian nykyisessä poliittisessa tilanteessa ensiarvoisen tärkeää. Samoin naisten oikeuksien ja poliittisen osallistumisen tuki on perusteltu painopiste. Pääsimme myös näkemään tulevaisuuden Tansaniaa Iringan yliopistossa avatun KIOTA-innovaatiohubin avajaisissa. Kestävän kehityksen kansallisen toimeenpanon kannalta poliittisten päättäjien kouluttaminen on ensisijaista. Uongozi-instituutin kanavaa voisi hyödyntää ehkä nykyistä laaja-alaisemmin lisäämään analyttistä, evidenssiin pohjautuvaa kriittistä ajattelua ja johtajuutta valtionhallinnon eri aloilla. Instituutin toimintakulttuuria ja koulutusperiaatteita tulisi tuoda lähemmäs pohjoismaisia malleja.

Suomi on Tansanian suurin metsäsektorin kehitysyhteistyötaho. Suomen metsähankkeiden keskiössä on metsän käytön kestävyys, hyvän hallinnon, kestävyystietoisuuden ja tasa-arvon lisääntyminen. Lisäksi Suomi edistää metsäsektorin investointeja, puukaupan ja metsätuotteiden arvoketjujen kehittämiseen sekä työpaikkojen luomiseen sekä laittoman puukaupan kontrolliin ja siten myös verotulojen kerryttämiseen. Erityisesti Suomen rahoittamassa yksityismetsähankkeessa on pystytty nivomaan yhteen sekä perinteisen kehitysyhteistyön tavoitteet yksityissektorin kumppanuuteen ja edistää tältä pohjalta paikallisyhteisöjen kehitystä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Nykyisessä tilanteessa metsäpainopiste on rationaalinen sekä Suomen kehityspolitiikan että Tansanian metsän kestävyyshaasteen (ml. energiapolitiikka, maanomistus- ja hallintakysymykset (naiset!), arvoketjut, hävikki, kotitalouksien raskaasti ympäristöä ja terveyttä kuormittava puuhiilen käyttö). Positiivista on myös kansalaisjärjestöjen mukaan ottaminen ohjelmaan, sillä ympäristötietoisuuden laajentaminen tavallisen kansan keskuudessa mm. polttopuun hakkuussa ja laittomassa puuhiilen tuotannossa on ensiarvoisen tärkeää. On kuitenkin huomattava, että metsätalous vaatii rinnalleen myös muita elinkeinoja tai toimeentulon tukemista metsän kasvamisen ajan. Erityisesti metsäpaloriskien hallintamekanismin tai vakuutusinstrumenttien kehittäminen sekä lyhytkiertoisempien elinkeinojen tukeminen voisi tasapainottaa tilannetta ja parantaa köyhien kotitalouksien osallistumismahdollisuuksia metsäohjelmaan.

Tansaniassakin suomalaisyritysten ja yrityskumppanuuksien varaan kasaantuu kasvavia kehityspoliittisia odotuksia. Tällä hetkellä edustuston virkamiesten lisäksi *Team Finland* –työtä tukee yksi Finnpron edustaja Nairobissa. Nykyinen aliresursointi on kestävä suhteessa kehitysyhteistyöhankkeiden ja vienninedistämistehtävien sekä näiden yhdistämisen haasteeseen Tansaniassa. Myös Suomen kehityspoliittisen selonteon kunnianhimoiset tavoitteet Tansanian talouden ja yksityissektorin kehittämiseksi ulottuvat kauas metsäsektorin ulkopuolelle ja syvälle yhteiskunnan perusteisiin. Heikosti toimiva virallinen talous ei pysty tuottamaan riittävästi työpaikkoja kasvavalle väestölle, siksi Tansanian epävirallinen talous on laaja. Se tarjoaa henkiinjäämistaloutta merkittävälle osalle kaikkein köyhimmistä, mutta ei riittävää tuloa nostaakseen heitä köyhyydestä. Siirtyminen epävirallisesta taloudesta viralliseen on pitkä ja hankala prosessi. Uuvuttava byrokratia yhdistettynä raskaaseen korruptioon sekä toimitilojen ja perusinfrastruktuurin puuttuminen samoin kuin selkeän sääntelykehikon puuttuminen ovat sen suurimpia esteitä. Menestyäkseen Tansanian kaltaisessa toimintaympäristössä yritykset tarvitsevat paikallista kumppanuutta, business- ja kehityshaasteiden asiantuntijuutta, verkostoitumista sekä tukea. Vastaavasti perinteistä kehitysyhteistyötä tulisi hyödyntää yritysyhteistyön rinnalla esimerkiksi tansaniaalaisten kumppaneiden kouluttamisessa ja neuvonnassa.

4. Lopuksi

Kehityspolitiikkaan kuuluvat laaja-alaiset ja moniulotteiset ilmiöt kuten esimerkiksi väestönkasvu, luonnonvarojen kestävä käyttö ja demokratiakehitys. Tällaisia haasteita on mahdotonta ratkaista pelkästään jakamalla julkista kehitysyhteistyövarakakua eri tahoille. On keskityttävä myös kehitysrahoitusresurssien jatkuvaan kasvattamiseen, mm. kansallista veropohjaa laajentamalla, sekä laajempaan kehityspoliittiseen vaikuttamiseen. Tämä vaatii uudentyypistä ajattelua, jota Suomen toiminta Tansaniassa jo hyvin ennakoi. Mutta uudistukset vaativat voimavaroja, jotka kohdennetaan järkevästi.

- KPT pitää tärkeänä, että Suomi säilyttää jatkossakin selkeän fokuksen Tansanian kahdenvälisessä yhteistyössä ja kasvattaa kehitysyhteistyön resursseja. Lisäksi kansainvälinen kauppa, investointi ja veropolitiikka vaikuttavat myös Tansanian kehitykseen. Siksi Suomen tulisi pyrkiä vaikuttamaan näihin kysymyksiin EU:ssa ja OECD:ssä entistä johdonmukaisemmin ja strategisemmin.
- Kahdenvälisen ohjelmien rahoituksen mittavien ja ilman siirtymäaikoja toteutettujen leikkausten vaikutuksia tulisi tarkastella kehityspolitiikan lisäksi myös Suomen ulko- ja kauppapoliittisen roolin näkökulmista.
- KPT ilmaisee huolensa siitä, ettei Suomelle asetettuja kehitys- ja kauppapoliittisia päämääriä ole mahdollista toteuttaa nykyisillä rahoitus- ja henkilöstöresursseilla. Haaste koskee yleisemmin Suomen edustustoja kehitysmaissa.
- Myös Tansaniassa alueelliset erot ovat huomattavia. Urbaanien keskusten ulkopuolisen todellisuuden ja muutosten hahmottaminen vaatii läsnäoloa ja verkostoja. Tässä suhteessa Suomikin voisi hyödyntää entistä systemaattisemmin yhteistyömahdollisuuksia esimerkiksi kansalaisjärjestöjen kanssa.
- Tansaniaan saapuvien pakolaisten ja ylikuormitettujen pakolaisleirien tilanteen seuranta ja Suomen reagointivalmiutta tulisi vahvistaa.
- On myös kiinnitettävä huomiota siihen, että Suomi ylläpitää tiiviitä suhteita myös paikallishallintoon erityisesti siellä, missä Suomi toteuttaa kehitysyhteistyöhankkeita.